

**IIV AKADEMIYASI TA'LIMNING TURLI BOSQICHLARIDA KURSANTLARDA
TARTIBBUZARNI HIBSGA OLISH BO'YICHA KASBIY KO'NIKMALARNI
RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERADIGAN SHAROITLARNI TAHLIL QILISH**

Khudayberganov Olimjon Komiljonovich

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi Jangovar va jismoniy tayorgarlik
kafedrasi katta o'qituvchi-murabbiy, dotsent

E-mail: khudayberganov@gmail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17517081>

Annotatsiya: maqolada Ichki ishlar vazirligi akademiyasi kursantlarining jinoyatchini hibsga olish uchun zarur bo'lgan jismoniy fazilatlar, asosiy mushak guruhlari va koordinatsiyon qobiliyatlari turlarining ahamiyat darajasini aniqlash masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: jismoniy fazilatlar, koordinatsiyon qobiliyatlari, asosiy mushak guruhlari, dinamik, biomexanika.

**АНАЛИЗ УСЛОВИЙ, СПОСОБСТВУЮЩИХ ФОРМИРОВАНИЮ
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ ЗАДЕРЖАНИЯ НАРУШИТЕЛЯ
ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА У КУРСАНТОВ АКАДЕМИИ МВД НА РАЗНЫХ
ЭТАПАХ ОБУЧЕНИЯ**

Аннотация: в статье рассматриваются вопросы определения уровня значимости физических качеств, основных мышечных групп и разновидностей координационных способностей курсантов Академии МВД, необходимых при задержании правонарушителя.

Ключевые слова: физические качества, координационные способности, основные группы мышц, динамика, биомеханика.

**ANALYSIS OF CONDITIONS CONDUCTING THE FORMATION OF
PROFESSIONAL SKILLS IN DETAINING A VIOLATOR OF PUBLIC ORDER
AMONG CADETS OF THE ACADEMY OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS
AT DIFFERENT STAGES OF TRAINING**

Abstract: the article examines the issues of determining the level of significance of physical qualities, major muscle groups and types of coordination abilities of cadets of the Academy of the Ministry of Internal Affairs, necessary for the detention of an offender.

Keywords: physical qualities, coordination abilities, main muscle groups, dynamics, biomechanics.

KIRISH

Bugungi sharoitda O'zbekiston huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari tomonidan bajariladigan tezkor va jangovar vazifalarning murakkabligi va mas'uliyati shaxsiy tarkibning professional va amaliy jismoniy tayyorgarligiga tubdan yangi talablar qo'yadi. Hissiy taranglik va stressli vaziyatlar sharoitida sodir bo'ladigan xolatda xodimlarining barcha funktsional zaxiralarini safarbar qilishni talab qiladi.

ASOSIY QISM

Huquqbuzarlarni qidirish, ta'qib qilish va kuch ishlatib ushlash jarayonida IIV xodimlari murakkab koordinatsiya talab qiladigan ko'plab motor harakatlarini bajaradilar, diqqatni jamlash va o'zgartirish qobiliyatini, tezkor reaksiyalarni, harakatlarning dinamik va vaqt aniqligini hamda biomexanik ratsionallikni talab qiladi.

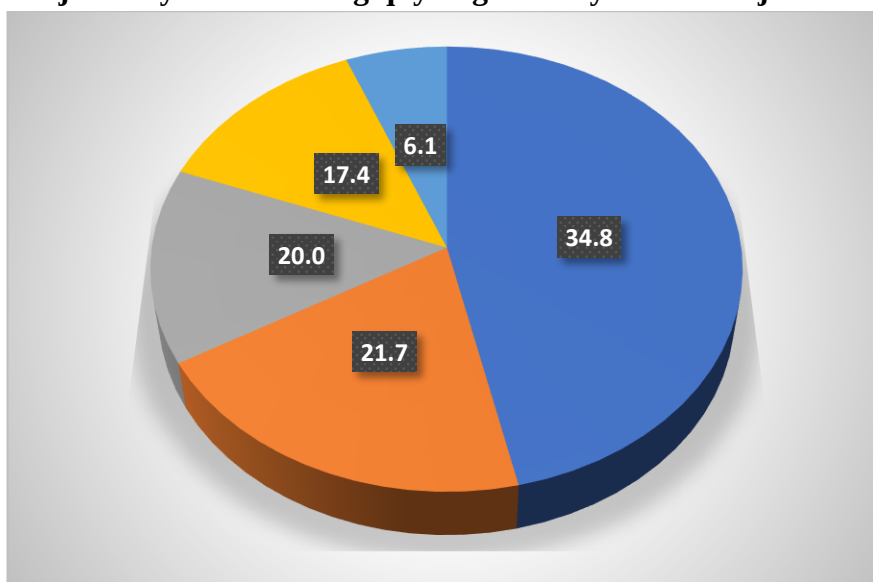
Jinoyatchini qo'lga olish uchun zarur bo'lgan jismoniy fazilatlar, asosiy mushak guruhlari va huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarining turli koordinasiyon qobiliyatlarining ahamiyatini aniqlash uchun biz dastlabki tajriba doirasida 80 ortiq mutaxassis ishtirokida so'rovnoma o'tkazdik.

So'rovnoma tahlili shuni ko'rsatdiki, jinoyatchini ta'qib qilishda, turli xil to'siqlarni yengib o'tishda va keyinchalik uni (yakkama-yakka jangda) qo'lga olishda jismoniy fazilatlarining quyidagi ahamiyatlilik darajalari aniqlangan 1-jadval va 1-rasmda jadval ko'rinishi: Boshqa jismoniy fazilatlar qatorida respondentlar koordinasiyon qobiliyatlarga ustunlik berishdi, ularning qiymati 34,8% ni tashkil etdi, undan keyin kuch 21,7%, tezlik 20% va chidamlilik 2,6% ni tashkil etdi.

1-jadval: so'rov natijalari (huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari uchun jismoniy fazilatlarining ahamiyat darajasi, ta'qib qilish, kutilmagan hujumga qarshi turish va huquqbuzarni ushlash uchun zarur).

№	Jismoniy fazilatlar	Jismoniy fazilatlarining ahamiyatlilik darajasi	
		odamlar soni	%
1	koordinasiyon qobiliyat	40	34.8
2	kuch	25	21.7
3	tezlik	23	20.0
4	chidamkorlik	20	17.4
5	egiluvchanlik	7	6.1

2-rasm: so'rovnoma tahlili shuni ko'rsatdiki, jinoyatchini ta'qib qilishda, turli xil to'siqlarni yengib o'tishda va keyinchalik uni (yakkama-yakka jangda) qo'lga olishda jismoniy fazilatlarining quyidagi ahamiyatlilik darajalari

koordinasiyon qobiliyat-34.8

kuch-21.7

tezlik-20.0

chidamkorlik-17.4

egiluvchanlik-6.1

Huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari uchun ta'qib qilish, kutilmagan hujumni qaytarish va jinoyatchini ushlash uchun zarur bo'lgan jismoniy fazilatlarining ahamiyati.

Mutaxassislarning fikriga ko'ra, huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari operatsion vazifalarni samarali bajarish uchun koordinasiyon ko'nikmalariga, kuchga va tezlikka ega bo'lishlari kerak.

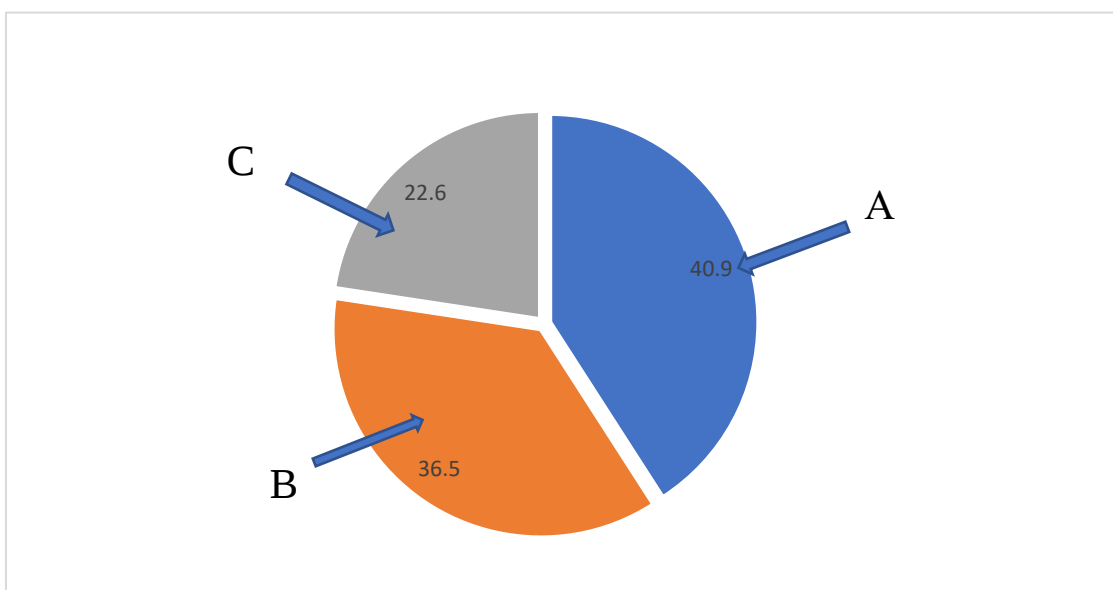
Ushbu tadqiqotda biz stajyorlarning koordinasiyon ko'nikmalarini chuqurroq o'rganishni maqsad qilgan edik. Ixtisoslashgan ilmiy va metodologik adabiyotlarda koordinasiyon ko'nikmalari uch toifaga guruhlangan: harakatlarning vaqt, fazoviy va dinamik parametrlarini aniq o'lchash va tartibga solish imkonini beradiganlar; statik va dinamik muvozanatni saqlash imkonini beradiganlar; va motor harakatlarini mushaklarning qattiqligisiz (ortiqcha mushaklarning kuchlanishi) bajarishga imkon beradiganlar.

Ushbu uchta koordinasiyon ko'nikmalari guruhining ahamiyatlilik darajasi ham biz tomonidan so'rovnoma orqali aniqlandi 2-jadval va 2-rasmدا jadval ko'rinishi.

2-jadval. So'rov natijalari (jismoniy qarshilik ko'rsatgan huquqbuzarni ushlash uchun zarur bo'lgan huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarining turli koordinasya ko'nikmalarining ahamiyatlilik darajasi).

№	Koordinasiyon qobiliyatlari	Koordinasiyon qobiliyatlarning muhimlik darajasi	
		odamlar soni	%
1	Harakatlarning vaqtini va dinamik parametrlarini aniq o'lchash va tartibga solish imkonini beruvchi qobiliyatlar (A)	47	40.9
2	Statik va dinamik muvozanatni saqlashga imkon beradigan qobiliyatlar (B)	42	36.5
3	Mushaklarning qattiqlashishsiz motor harakatlarini bajarishga imkon beradigan qobiliyatlar (C)	26	22.6

2-rasm. Jismoniy qarshilik ko'rsatgan huquqbuzarni ushlash uchun zarur bo'lgan ichki ishlar xodimining turli koordinasya qobiliyatlarning ahamiyatlilik darajasi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning fikriga ko'ra, jinoyatchini zararsizlantirishda asosiy funksiya harakatning vaqtinchalik, fazoviy va dinamik parametrlarini aniq o'lchash va tartibga solish imkonini beruvchi qobiliyatlarga yuklatilgan bo'lib, respondentlarning 40,9% bu qobiliyatlarni ta'kidlagan. Statik va dinamik muvozanatni saqlashga imkon beruvchi qobiliyatlar 36,5% bilan biroz kamroq ahamiyatga ega bo'lgan va mushaklarning qattiqligisiz (ortiqcha mushak tarangligi) motor harakatlarini bajarishga imkon beruvchi qobiliyatlar 22,6% bilan oxirgi o'rinni egallagan.

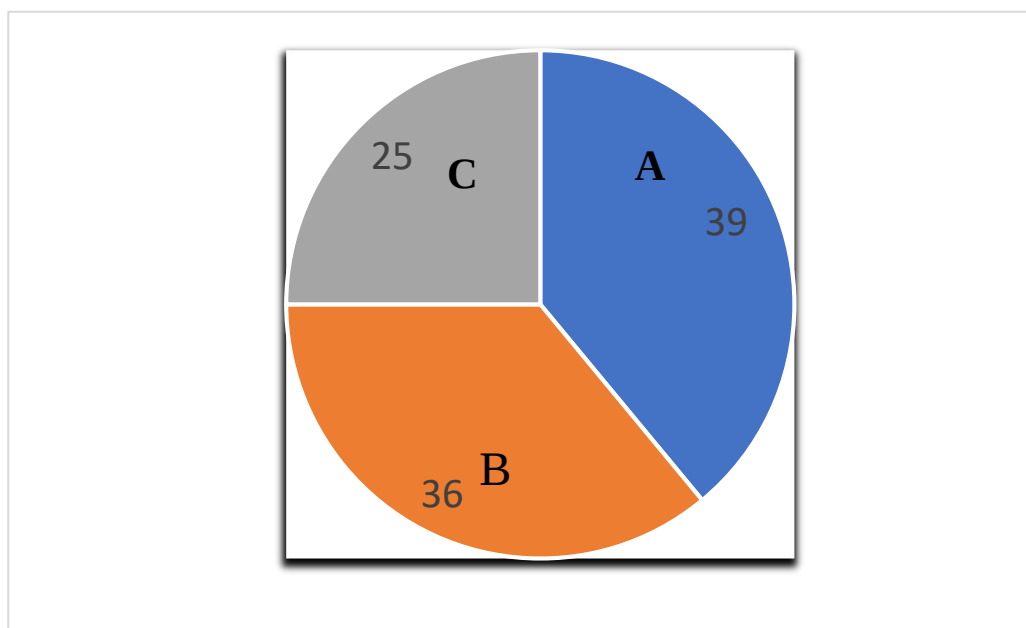
Shuni ta'kidlash kerakki, harakatning vaqtini va dinamik parametrlarini aniq o'lchash va tartibga solish imkonini beruvchi qobiliyatlarga ustunlik berilgan bo'lsa-da, bu qobiliyatlarning barchasi bir-biri bilan chambarchas bog'liq edi.

Asosiy jismoniy fazilatlar va koordinasya qobiliyatlarining ahamiyatini aniqlagandan so'ng, mutaxassislar ta'qib paytida asosiy yukni ko'taradigan ofitserlarning taklif qilingan mushak guruhlarini reytinglash, kutilmagan hujumni qaytarish va jinoyatchini ushlash masalasiga duch kelishdi 3-jadval va 3-rasmda jadval ko'rinishi.

3-jadval. So'rov natijalari (jismoniy qarshilik ko'rsatgan huquqbuzarni ushlash uchun zarur bo'lgan huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarining turli koordinasya ko'nikmalarining ahamiyatlilik darajasi).

№	Mushak guruhlari	Mushak guruhlarining ahamiyatlilik darajasi	
		odamlar soni	%
1	Qo'llar bukilishi va yozilishi (A)	45	39
2	Oyoqlar bukilishi va yozilishi (B)	41	36
3	Tananing bukilishi va yozilishi (C)	29	25

3-rasm. Huquqni muhofaza qilish organlari xodimining ta'qib qilish, kutilmagan hujumni qaytarish va jinoyatchini ushlash paytida asosiy faollikni ko'taradigan mushak guruhlarining ahamiyatlilik darajasi.

Ushbu diagrammada respondentlar qo'lning bukuvchi va yozuvchi mushaklarini rivojlantirishga eng katta ahamiyat berishlari aniq ko'rsatilgan.

Ularining fikricha, ikkinchi o'rinda, ammo biroz muhimroq bo'lgani oyoqning bukuvchi va yozuvchi mushaklari. Va nihoyat, respondentlar tananing bukuvchi va yozuvchi mushaklarini uchinchi o'ringa qo'yadilar. Biroq, mushak guruhlarini ahamiyati bo'yicha farqlash amaliy emas, chunki ularning barchasi ushbu o'ziga xos jismoniy ishni bajarishda ishtirok etadi.

XULOSA

O'rinda huquqbuzarni samarali qo'lga olish uchun huquqni muhofaza qilish organlari xodimi quyidagi jismoniy tayyorgarlikka ega bo'lishi kerakligini ta'kidlaymiz: Ular tabiiy va sun'iy to'siqlarni yengib o'tish ko'nikmalariga ega bo'lishi, himoyalani harakatlarini mohirona bajarishi va tezkor qarshi hujumlarni amalga oshirishi, mustahkam ushlab turishi va turli xil texnik harakatlarni bajarishi kerak. Bularning barchasi psixologik stress ostida amalga oshiriladi. Respondentlar huquqbuzarlarni muvaffaqiyatli qo'lga olish uchun asosiy mushak guruhlarida yuqori darajadagi koordinasiya va kuch muhimligini ta'kidladilar.

ADABIYOTLAR

1. Khudayberganov Olimjon Komiljonovich (2023). *FEATURES OF PREPARATION OF RUNNERS FOR MIDDLE AND LONG DISTANCES, CADETS STUDYING IN ACADEMIES OF THE MIA OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN*. *International bulletin of applied science and technology*, 3(3). <https://zenodo.org/records/7758691>
2. Xudayberganov, O. , & Xushmuxammadiyeva, M. D. (2023). THE ROLE OF PHYSICAL FITNESS IN THE BODY OF GIRLS IN A SHORT-DISTANCE RUNNER 6-7 GRADE STUDENT. *Modern Science and Research*, 2(6), 786–791. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/21195>
3. Khudayberganov, O. (2024). METHODOLOGY OF TRAINING TO OVERCOME COMMON OBSTACLES. *Modern Science and Research*, 3(2), 1020–1026. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29525>
4. Xudayberganov, O., & Xushmuxammadiyeva, M. (2023). THE EFFECTIVENESS OF THE DEVELOPMENT OF SPEED-STRENGTH QUALITIES OF SHORT-DISTANCE RUNNERS IN THE ACADEMY OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS. *Modern Science and Research*, 2(6), 780–785. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/21194>
5. Khudayberganov Olimjon Komiljonovich (2023). THE METHODOLOGY FOR USING RELIABLE AND INFORMATIVE TESTS IN THE SELECTION OF FOOTBALL FOR SPORTS. *Research Focus*, 2(11) <https://doi.org/10.5281/zenodo.1015419595>
6. Khudayberganov Olimjon Komiljonovich (2024). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGINING TA'LIM MUASSASALARIDA TO'SIQLARINI YENGIB O'TISH BO'YICHA MUSOBAQALARGA TAYYORGARLIK KO'RISH XUSUSIYATLARI. *Research Focus*, 3(9) <https://DOI:10.5281/zenodo.13772945>
7. Khudayberganov Olimjon Komiljonovich (2025) AGE-RELATED DYNAMICS OF PHYSICAL TRAINING INDICATORS. «MODERN SCIENCE AND RESEARCH», 4(1) 448-455